

SÁGI Zoltán
Egyenruha, mint tradíció a Magyar Rendőrségnél

Az utóbbi fél évben a társadalom érdeklődésének központjában került a magyar rendőrség, annak külső megjelenési jegyei, így egyenruházata és a szolgálatban lévő rendőröket egymástól megkülönböztető szolgálati jelvény is. Miközben az országos rendőrfőkapitánynak jelölt dr. BENCZE József tábornok, a parlamenti bizottság meghallgatása során arról beszélt, hogy mennyire elvesztette tekintélyét a rendőrség egyenruhája, annak viselőjét nem egyszer egyszerűen leköpi az emberek az utcán, mások arról nyilatkoznak, hogy mennyire semmitmondó a magyar rendőrség jelenleg rendszeresített egyenruhája és mennyire jellegtelen az.

A publikáció célja annak vizsgálata, hogy a 126 évvel ezelőtt államosított (akkor még csak a fővárosban)¹ magyar rendőrség, az adott társadalmi és politikai viszonyok között mennyire vette figyelembe a szervezeti azonosság ezen elemét, a ruházat kiválasztásában és tervezésében mennyire játszott szerepet a politika, az azt megtestesítő személyek. A publikáció első részében az 1881–1945, a második világháború befejezéséig terjedő időszak rendőri egyenruháinak jellegzetes darabjai kerülnek bemutatásra elsősorban a korabeli szabályzatok, szakmai kiadványok, mint forrásmunkák felhasználásával.² A tudományos folyóirat következő számában pedig, a második világháborút követő évtizedek változásait kívánom bemutatni, különös figyelmet szentelve a multikulturalizmus kihívásainak a rendőrségi egyenruha vonatkozásában a második ezredfordulót követő években.

Minden európai fővárosnak megvan a maga jellegzetes rendőr típusa, amelyek többsége magán hordozza az adott szervezet hagyományörző szimbólumait, jellegzetességét színben és formában egyaránt. Ezek minden országban a hagyományok mellett egyfajta sajátos jelet jelentenek. A jeleknek a tudományok rendszerében betöltött szerepéről és helyéről MORRIS amerikai filozófus 1938-ban megjelent a *Foundations of the Theory of Sign* című munkájában fejtette ki, mely a szakirodalomban az első kimondottan szemiotikai tárgyú tanulmány. MORRIS szerint a szemiotika viszonya a többi tudományhoz kettős természetű. Egyrészt egyike a tudományoknak, másrészt alapja más tudományoknak. MORRIS a szemiotikát három területre osztotta. A pragmatika a jeleket használó személyek társadalmi és pszichológiai jellemzőivel, a jelekkel kapcsolatos külső tényezők viszonyával foglalkozik, a szemantika maguk a jelek által közvetített jelentést vizsgálja, míg a szintaktika a jelek formai viszonyait, elrendeződését.

A rendőrségek részére készített és rendszeresített egyenruhák, valamint az őket az egységes megjelenésen belül egymástól megkülönböztető egyedi jelek (sorszámozott szolgálati jelvények, különböző minőségű anyagokból az egyenruházaton különböző helyen elhelyezve) MORRIS logikáját követve maguk is a szemiotika részét képezik.

A londoni utcai rendőr a bobby, az elmúlt évszázadban ugyanazt a félreismerhetetlen megjelenést mutatja fekete egyenruhájában, a jellegzetes magas rendőrszakban, mint amit dédszüleink láthattak London utcáin sétálva. Bár azóta sokat fejlődött a materia amiből a sisak és az egyenruha készült és London belvárosának arculata is modernizálódott, a jellegzetes bobby sisak kényelmetlensége ellenére a rendőrök fején maradt. Viselője a segítőkész, barátságos közsolgát jeleníti meg, aki ha kell elfogja a tolvajokat, rablókat, miközben az utcán játszó gyermekek legjobb barátja. A bowler hat-hoz való ragaszkodás, a hagyomány fontosabb az angolok számára a funkcionalitásnál és a modern öltözködési formáknál. Az amerikai rendőr a legnagyobb melegben is feketében öltözve, zárt egyenruhájában az erőt, határozottságot sugallja egy olyan társadalmi közegben, amelyre épp a kötetlenség, a szabadságérzet a legjellemzőbb, mégis az elmúlt közel egy évszázad rendőri egyenruha fejlődése során a meghatározó jelek változatlanok maradtak (a kissé szögletesre tervezett rendőrsapka, az egyedi megkülönböztető jel a rendőr száma stb.) és csak némileg az egyenruha anyaga és szabása modernizálódott. A holland rendőrök merev, szögletes vonalvezetésű egyenruhájának és az ahhoz tartozó rendőri kiegészítőknek, amelyek elsősorban a funkcionalitásra törekszenek, is megvan a maga üzenete a rend fenntartása és a segítségnyújtás viselői részéről. Az ilyen üzenetek fellelhetők a magyar rendőrség egyenruhatörténet vizsgálata során is.

Így például TAMÁS Ernő újságíró az Országos Magyar Sajtókamara rendőri rovatvezetői alosztályának tagja, a Magyar Királyi Rendőrség egyenruhájáról a következőt jegyzi 1941-ben. „a pesti rendőr egyenruhája a magyar jogrend és belső biztonság jelképe volt mindig, és az ma is”.³

A múlt század első felében a magyar rendőr egyenruhájának megvolt a maga becsülete. Aki azt hordta tudta, ruhája nem lehet piszkos szakadozott, és viselője ápolta, borotvált kellett hogy legyen. Részeg egyenruhás rendőrrel az utcán találkozni nem lehetett. Mind az őrszemélyzet mind a fogalmazói és tisztikar méltósággal, büszkeséggel viselte egyenruháját szolgálatban és társaságban egyaránt.

Az egyenruha mindig is az adott állam hivatalnokainak, katonai és rendvédelmi intézményeinek megkülönböztetése érdekében készített öltözék volt. A legrégebbinek jegyzett egyenruha a spártai katonák háborúban viselt vörös felöltője volt, mely viseletet, szint a római hadsereg részére is átvették, mert azon a háborúban szerzett sebesülések vérfoltjai kevésbé látszódtak meg és ezáltal nem hatottak annyira lehangolóan a sebesült körül csatázó harcosokra.

A szervezeten belüli egyedi megkülönböztetés a magyar rendőrségnél nem mindig egy számmal ellátott jel volt. A törvényt, a hatóságot az 1848-as forradalmat követően egy tárgy jelképezte. A konstlber bot egy buzogány szerű tárgy volt, amelynek nyele üreges fából, feje fémből készült. Az üreges részben írásos parancsot vagy jelentést lehetett elhelyezni. Ezen szolgálati jelvényt felmutató személy utasításait végre kellett hajtani ellenkezés nélkül.⁴ Hasonló hatalommal felruházott tárggyal a szépirodalomban Victor HUGO *Monte Cristof grófja* című művében találkozhatunk, amikor a történet elején Edmond DANTEST a törvény szolgálja letartóztatja szolgálati „buzogányával” rámutatva. Az 1848-ban létrehozott Országos Rendőri Hivatal tisztviselőinek szolgálati jele így elképzelhető, hogy francia minta alapján került rendszeresítésre, miután korábbi eredetére a hazai rendfenntartó történelemben utalást nem jegyeztek fel. Az 1848-as évek rendőre ez mellett nemzeti színű zsinórral díszített egyenruhát hordott, amit később a kiegyezésig a császári egyenruha váltott fel.

A kiegyezést követően Magyarország városai rendőreiket saját, jellegzetes egyenruhájukba bújtatták ezzel is egységet teremtve egy-egy város rendjének védelmezői között. 1861 tavaszán így Pest városának rendőrségi egyenruhája a vörös zsinórral díszített kék attila volt, amihez magyar-szabású kék nadrág, magyar csizma és csákó volt rendszeresítve. Az egységesség érdekében a korábbi pénzmegváltás helyett 1863-tól az egyenruhát készen, természetben kapták meg az akkor még városi rendőrség tagjai. A fővárosi rendőrség létrehozása után 1872-től már egységes viseletet rendelnek el a főváros egész területén. A gyalogos legénység sötétkék posztó zubbonyt és szürke „lengyel” nadrágot viselt fekete csizmával. A posztó zubbonyon nemzeti színű karszalagot hordtak, fejfedőjük lakkszíjjal és fehér lószőrforgóval ellátott „Kossuth” kalap volt. Télen báránybőr kucsmát viseltek. A lovasrendőrök búzavirágkék színű attilát kaptak ugyanolyan színű zsinórral. Ezt egészítette ki az ugyanolyan színű posztóból varrt magyaros szabású zsinóros nadrág és a sötétkék mente. A fővárosi rendőrség 1881-es államosítását követően az esős időkre már fekete gumiköpenyt rendszeresítettek részükre.⁵

A milleneumi ünnepekre 1896-tól RUDNAY Béla főkapitány a fővárosi rendőröknek módosította az egyenruháját. a zubbony és a lengyel nadrág helyett a gyalogos rendőrök dolmányt és pantallót valamint fekete magasszárú cipőt kaptak hogy a világkiállításon már ebben képviseljék és védjék a rendet a biztonságot, megjelenésükkel emeljék és növeljék a világkiállítás imázsát.⁶

Az 1870-es évektől 1909-ig a szolgálatban lévő rendőrök, a nyakukba akasztva viselték az azonosító számukat jelző fémtáblát. A felsőruházatra az akkori kor divatjának megfelelően az álló nyakgallér volt általános így a század végén Párizsban rendezett világkiállításon a fővárosi rendőrök is méltóan képviselték egyenruhájukkal a testületet.

A fogalmazói kar 1896 előtt sötétkék attilát viselt meggyászú bársony hajtókával a Kossuth kalapon lószőrforgó helyett kócsagtollal. A rendőrfelügyelő egyenruháját a honvéd tisztektől az különböztette meg, hogy a felügyelői kar sötétkék hajtókás attilát kapott sötét búzavirágkék zubbonyokra amihez szürke posztóból készült nadrágot hordtak. Ehhez aranyláncos fekete nemezkalap járult. A milleneum évében a fogalmazói kar egyenruhája is részben változott, sötétkék hajtókás kétsoros pitykegombos dolmányt kaptak.

A XX. század elején első Ferenc József kifejezte azon kívánságát hogy a bécsi rendőrséghez hasonlóan a budapesti rendőr fejére is sisak kerüljön mert, hogy inkább az való a rendőr fejére mint sem kalap. Így ő császári és apostoli Királyi Felsége 1909. évi március hó 22.- én Bécsben kelt legfelső elhatározásával legkegyelmesebben megengedni méltóztatott, hogy a budapesti Magyar Királyi Államrendőrség őrszemélyzetének és csapattisztjeinek ruházata és felszerelése a bemutatott tervezet szerint megváltoztassék. A király kívánságát ugyanis gróf ANDRÁSSY Gyula akkori belügyminiszter örömmel teljesítette és adott utasítást a javaslat elkészítésére dr. BODA Dezső rendőrfőkapitánynak. BODA több reformjával együtt már korábban szeretett volna változtatni rendőrei egyenruháján és már 1906-ban megbízta NEMES Mihály történeti festőművészt egy ízig- vérig magyar egyenruha tervezésével. A festőművész az új egyenruha legjellegzetesebb darabjának a sisakot jelölte meg. Alapjául az ősi jászsisakot választotta, amely végigvonult a magyar viselettörténelmen. NEMES Mihály Bécsbe utazott, hogy ott tanulmányozhassa a szigetvári hős, ZRÍNYI Miklós akkor még Bécsben őrzött sisakját, amelyről a második világháború végéig rendszeresített főveg a rendőrök és a köznyelvben egyaránt használt „Zrínyi sisak” becenevet kapta. A tervezésénél a művész törekedett arra, hogy a sisak a viselőjét elsősorban az ünnepélyes alkalmakkor magasabbá, daliásabbá, feltűnőbbé tegye.⁷

A sisakhoz a rendőrök új egyenruhát kaptak. Az új, zsinóros díszegyenruha sötétkék posztóból készült. Az őrszemélyzet fekete, az altisztek ezüstzsinóros attilát viseltek. A gyalogrendőrök három részre osztott, kilenc soros tulipán alakú vitéz kötést hordtak új egyenruhájukon, a lovasok hat soros zsinórzattal viselték ugyanezt az egyszerű lovasrendőrök fekete, az altisztek ezüst, míg a tisztek aranyból szőtt zsinórzattal.⁸

Jelentős változást hozott az egyedi megkülönböztető szolgálati jel elhelyezése is. A korábbi nyakban lógó fémlemezre vésett szám a derékszj csatjára került. A fekete lakk bőrovet összefogó csatot a rendőrök a II. világháború végéig viselték. Az új egyenruhához szolgálatban sötétkék „babmérőlnek” becézett sapkát (hivatalos nevén tiszti sapka) hordtak, amelynek elején a napellenző felet a magyar koronával és a rendőr azonosító számával láttak el.⁹

Az I. világháború kihatott a rendőrök egyenruházatára is. A készletek, a kész egyenruhák elfogytak, pótlásukra nem volt lehetőség, hiszen a frontra küldött katonák egyenruháját is egyre nehezebb volt előállítani. A rendőrség vezetői a legegyszerűbb megoldást választották, a hadsereg számára nagy mennyiségben készült csukaszürke anyagból pótolták és szerelték fel a fővárosi rendőröket. Ez 1919-ben a rendőrség újjászervezésekor komoly gondokat okozott. A nemzeti hadsereg fővárosba történő bevonulására alig tudták összeszedni a díszszakasz részére szükséges egységes díszegyenruhát. A kormánynak hosszabb időre volt szüksége, hogy gondoskodjon az egységes sötétkék posztó gyártásáról.¹⁰ A feladatot nehezítette az alkotmányhozó nemzetgyűlés 1920. évi I. törvénycíkké,¹¹ amellyel törvényesítette a vidéki rendőrség államosítására vonatkozó 1919. október 1-jén kiadott miniszterelnöki rendeletet.¹² Ezzel megszűnt a főváros és a vidéki rendőrségek különállása, azonosak lettek a státuszok, egységesek a rangsorok. A politikai helyzet – a trianoni békediktátum – amúgy is nehezítette az új összevont szervezet egységesítését, ami kihatott az egyenruhára és a fegyverzetre egyaránt.

1921. július 21-én gróf RÁDAY Gedeon belügyminiszter ideiglenes szabályzatot adott ki a Magyar Királyi Államrendőrség tagjainak egyenruha-viseléséről.¹³ Ebben – utalva a békeszerződés határozmányaira, amely a rendőrség fegyveres személyzetének tekintetében is megszorító rendelkezéseket tartalmazott – rögzítette, hogy az országban a budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrségnél rendszeresített egyenruhát kell hordani a fogalmazóknak és a felügyelőknek egyaránt. Tekintettel a díszegyenruha hiányára, annak viselése hivatalos alkalmakkor és a társadalmi életben azidő tájt nem volt kötelező. Az egységes Magyar Királyi Államrendőrségbe beolvadt korábbi határrendőrségi, valamint a fővárositól csak némileg eltérő szabású, vagy színű egyenruha darabok kihordását a miniszter engedélyezte, de ezen esetekben is az egységes hajtókával és rangjelzésekkel kellett azokat ellátni. A hajtóka a galléron csak négyszögletes formájú lehetett és a dolmány (attila) nyakrészét körbevevő aranyzsinórt, valamint a VIII. fizetési osztálytól fölfelé alkalmazandó paszományozást kivéve semmilyen más díszítmény nem volt viselhető. Az egységes hajtóka színe a fogalmazói karnál sötétkék, a felügyelői karnál pedig világoskék volt. Az ily módon egységesített rendfokozati rendszert 1921 szeptemberétől viselték a rendőri tisztviselők. Ezzel egyidőben megszűntek a hat- és nyolcágú csillagok, a határrendőrségi jelvények, illetve a négyszögletes formától eltérő hajtókák viselésének lehetősége. Az egységesítés további előírásaként egységesen zárt kardbojt viselését rendeli el a fogalmazói és felügyelői karnál. Ez a miniszteri döntés az őrszemélyzetre és az altisztekre vonatkozó korábbi egyenruha-viselési szabályzatot nem érintette csak annyiban, hogy nyugdíjazás vagy felfüggesztés esetén az egyenruha csak úgy volt viselhető, ha közhivatali jellegét teljesen megszüntették, a sapka azonban ilyen körülmények között sem volt hordható.¹⁴

1922. január 5-én dr. NÁDOSY Imre országos főkapitány újabb kiegészítést rendel el, amelynek legjelentősebb része az ország különböző területein dolgozó rendőrök mint szervezeti egységek tagjainak megkülönböztetése.¹⁵ Ezért, hogy a Magyar Királyi Állami Rendőrség egyenruháját viselőkről azonnal meg lehessen állapítani melyik kerület állományába tartozik (a kerület itt nem a fővárosi egységeket jelenti)¹⁶ a sapka bal oldalán a kerület arab számjeggyel feltüntetett sorszámát rendeli el viselni, a fogalmazói és felügyelői karnál sárga, míg az őrszemélyzetnél fehér színű fémből elkészítve. Ezeket a számokat központilag készítették, majd osztották ki. Így a budapesti rendőrök számot továbbra sem viseltek, a Budapest vidékiek az 1-es, a debreceni kerület beosztottjai a 2-es, a miskolciak a 3-as, a pécsiek a 4-es, a szegediek az 5-ös, a székesfehérváriak a 6-os, míg a szombathelyi kerület beosztottjai a 7-es számjegyet hordták.¹⁷ Belügyminiszteri rendelettel egységesítették a próbaszolgálatos segédfogalmazók és segédfelügyelők egyenruházatát is.¹⁸ A rendszeresített rendőrtiszti egyenruha általános kötelezővé tételét pedig újabb miniszteri rendelet szabályozta.¹⁹ Célja a rendeletet kiadó dr. RAKOVSKY Iván belügyminiszter szerint a Magyar Királyi Állami Rendőrség belső fegyelmének további szilárdítása, testületi szellemének ápolása, hivatali tekintélyének kifelé való fokozása –

ez a mai public relations tevékenység korabeli tudatos alkalmazása- és a közbiztonsági szolgálat hatékonyabb ellátása. A rendelet az egyenruha kötelező viselésénél kiemelt oknak tartja az alá- és fölrendeltségi viszony –belső szervezeti kommunikációs jelrendszer- azonnali megállapíthatóságát a szigorú fegyelem fenntartása érdekében. Fontosnak tartja továbbá, hogy a tiszti egyenruha viselése a fegyelem megszilárdításán túl növelje a testületi szellemet és a bajtársiasságot. Végül hangsúlyozott szerepet szánnak az egyenruha- viselés tekintetében a rendőrtiszt mint hatósági személy által kiváltott tiszteletnek és a rendőrtiszt intézkedéseivel szemben a feltétlen engedelmességnek. 1923-ra konszolidálódott az egyenruha ellátás, így ettől az évtől az ország területén a rendőr akár az őrszemélyzet, akár a tisztikar tagja volt, felismerhető és azonosítható volt bárki számára.²⁰

1923-ban RAKOVSKY magyar királyi belügyminiszter új egyenruházati szabályzatot készített, jelezve hogy a rendőr tisztviselői, tiszti tanfolyamra felvett hallgatókat, vagy a próbaszolgálaton lévő segédfogalmazókat és segédfelügyelőket is hivatalból folyamatosan kívánja egyenruha darabokkal ellátni, és azok akik korábban valamely önkormányzati rendőrségnél saját egyenruhával rendelkeztek az előírásnak megfelelően a viselésük előtt kötelesek voltak átalakíttatni. Az egységesítés szigorúra jellemző volt, hogy a miniszter rendelete már nemcsak az egyenruha viselés szabályát megsértőket fenyegette felelősségre vonással, hanem azok előjárói is, így a parancsnoki felelősség kérdése az egyenruha viselés szabályainak tekintetében rendeleti szinten rögzítésre kerül.²¹

A Magyar Királyi Állami Rendőrség V. és ennél magasabb fizetési osztályába kinevezett, továbbá ezen ellátásokra jogosultak részére 1924. augusztus 2-től új egyenruházati szabályzat készült, amelyben a dísz- és szolgálati egyenruha rendszeresítését vezették be országos szinten egységesítve. A díszegyenruha a rendelet szerint a különösen ünnepélyes alkalmakkor, mint például istentisztelet, magas kihallgatás, bemutatkozó látogatás, vagy ünnepélyek és Főméltóságok hivatalos fogadásainál, a szolgálati egyenruha pedig egyéb alkalmakkor volt viselendő. Kivételes esetekben a díszmagyar is viselhető volt, erről azonban külön belügyminisztériumi rendelet rendelkezett.²²

A sapkán rendszeresített kerület megkülönböztetésére szolgáló számokat 1925-ben a miskolci és pécsi rendőr-főkapitányságok megszűnésével változtatták, így Budapest vidéke továbbra is az 1-es, a debreceniek a 2-es, a szegediek a 3-as, a székesfehérváriak a 4-es, a szombathelyi kerületi rendőr-főkapitányság tagjai pedig az 5-ös számot használták.²³

A fenti intézkedések mind az őrszemélyzet, mind a fogalmazói, felügyelői és tisztikar tekintetében 1936-ig változatlan maradt. A kormányzó úr őfőméltósága 1936. szeptember 4-én Gödöllőn írta alá azt a legfelsőbb engedélyt, amely alapján a belügyminiszter rendeletben szabályozta az új rendőri egyenruhát. A gyalogos őrség sötétszürke posztóból (szövetből) varrt kis attilát, zubbonyt, nadrágot illetve csizmanadrágot kapott, és ugyanilyen színű posztóköpenyt, körköpenyt rendszeresítettek számukra. Megjelent a nyári ruházat. A zubbony anyaga a szövetzubbonyéval megegyező szabású, azonban nem álló, hanem lehajtott gallérral készült és hajtókája levehető volt. Anyaga fehér vászonból vagy zsávolyból készült. A különleges szolgálatoknál, mint például a dunai mentőőrség, megengedték a vászon- vagy zsávolynadrág viselését az általános őrszemélyzetnél azonban továbbra is a rendszeresített nadrágot kellett viselni. A nyári zubbonyhoz fehér „Zrínyi sisakot” rendszeresítettek, amely vízhatlan, napálló fehér festékréteggel bevont köppervászonból készült sisakot alumíniumból készült Magyarország koronás címerével látták el. A fekete fénymázos borjúbőrből készült csizma mellett magasszárú, ugyancsak fekete fénymázos cipőt hordanak ettől az időtől a nadrághoz a rendőrök. Rendszeresítik téli időkre a sötétszürke anyagból készült fülvédőt és a gyapjú kesztyűt. Az ünnepélyes alkalmakkor viselt kis attila a zubbonytól elsősorban attól tér el, hogy öt pár fekete magyaros mellzsinór díszítette és fekete zsinórral szegélyezték a gallért is. Ünnepélyes alkalmakkor továbbra is a fekete lakkozott, préselt nemezéből készült „Zrínyi sisakot” viselték, amelyet Magyarország babér- és tölgyfagallyal övezett koronás, alumíniumból készült címerével láttak el. Általános szolgálatban fekete szövetből készült szemernyővel és álszíjjal ellátott felfelé kissé keskenyedő alakú sapkát viseltek piros, fehér, zöld gombot, ezüst zsinórral körbefogó sapkarózsával. A szolgálati öv továbbra is 5 cm. széles fekete bőrből készült, amelyen egy alumíniumból készült számtáblán viselte a rendőr egyedi azonosító jelét.²⁴

Az altisztek a szolgálati övön számtábla helyett egy azzal megegyező nagyságú nikkelezett táblán sárgarézből készült, domború magyar koronát viseltek. A lovasrendőröknél a legénység a díszsisakon annak baloldalán rögzített fémtölcserben fehér lószőrből készült forgót hordtak, amely a sisak csúcs magasságáig ért. A nyári ruházatuk annyiban egészül ki, hogy a fehér zubbonyra a bal vállon fekete ispahán vállzsinórt varrtak. A fogalmazó és felügyelői kar egyenruházata is változott, a sisak alumínium részeit bearanyozták, a sapka ezüst zsinórzatát meggypiros színű selyemmel beszőtt aranyzsinórral látták el. A kis attila világos, galambszürke színű szövetből készült zsinórzata meggyzsinóú vörös

selyemszállal átszőtt aranyzsinórból állt. A felügyelők a bal vállon, a fogalmazók mindkét vállon vállzsinórt viseltek, amely a ruházat zsinórzatának anyagából készült. A zubbnyon a fogalmazók sötét kobaltkék, a felügyelők pedig búzavirág kék színű hajtókát hordtak. Mindkét tisztviselői kar finomabb anyagból készített fekete nadrágot kapott. A köpenyek a legénységi szabás szerint készültek, csak finomabb anyagból egy-két apróbb eltéréssel, mint ahogy a lábbelik is. Részükre is rendszeresítették a nyári fehér zubbnyot és nadrágot. Ünnepeles alkalmakkor díszövet viselhettek, amely gyapjú- és aranyzsinórból állt.²⁵

A speciális szolgálatot ellátó rendőrök külön felszerelést kaptak, így a motoros rendőrök sötétbar-na bőrkabátot és bőrnadrágot, a gépkocsi vezetők és kerékpáros rendőrök, valamint a motoros rendőrök is bőr lábszárvédőt, és a gépkocsivezetőknél megjelenik a tányérsapka. A közlekedési rendőröket fehér vászon kézelő, valamint „K”-betűs karszalag különböztette meg.²⁶

A magyar rendőrség szolgálati jeleiben és egyenruházatában a következő jelentős változást a II. világháború, valamint a Magyar Államrendőrség megalakulása hozta. A Királyi Állami Rendőrség megszűnt, az azt felváltó demokratikus rendőrség egyenruhájában is jelezni kívánta a változást. Míg a korábbi egyenruházati és felszerelési tárgyak kihordását 1948. december 31-ig lehetővé tették, a „Zrínyi sisak” viselését 1946. június 4-től megtiltották, helyette az újonnan rendszeresített tányérsapkát kellett viselni. 1945. október 29-től Dr. ERDEI Ferenc belügyminiszter megszüntette a deréköv szám viselését, a rendőrtiszthelyettesek és rendőrök részére szolgálati jelvényt rendszeresített és speciális megkülönböztető jelek kerültek a határrendőrség, a folyami rendészeti és a légitforgalmi rendészeti szervek zubbonyának bal felső karjára. Ezzel egyidőben elrendelték az új Magyar Államrendőrség részére rendszeresített egyenruházat gyártását és folyamatos bevezetését.²⁷

Jegyzetek:

¹ A fővárosi rendőrséget 1872-ben ideiglenes jelleggel az 1872/XXXVI. tc. Buda-Pest fővárosi törvényhatóság alakításáról és rendezéséről szóló törvénnyel államosították, majd véglegesen az 1881/XXI. tc. a Budapest-fővárosi rendőrségről szóló törvénnyel. „Azon esetre, ha a főváros egyesítéséig ezen a fővárosi rendőrségről szóló törvény még nem alkottatik, a tényleges egyesítés napjától kezdve a rendőrség végleges rendezéséig a főváros jelenlegi rendőri közegei közvetlenül a belügyminiszter hatósága alá helyeztetnek, aki a rendőri közegek feletti fegyelmi joggal, valamint kinevezésük és elmozdításuk jogaival ruháztatik fel és felhatalmaztatik, hogy a rendőri ügyekben való fellebbezést a fővárosra nézve ideiglenesen szabályozza...” 1872/XXXVI. tc. A belügyminiszter 4152/B. sz. leirata nyomán a fővárosi közgyűlése 1973. XII. 15-én a városi rendőrséget átadta a belügyi tárcának.

Az 1881/XXI. tc. a Budapest-főváros rendőrségéről szóló törvényt 1881. április 12-én hirdették ki az országgyűlés mindkét házában és július 1-én lépett hatályba. «Budapesten „fővárosi rendőrség” elnevezés alatt egységes szervezettel rendőrség állítatik fel, melyet saját közegei által az állam kezel, s amelynek működési köre az 1872/XXXVI. tc. alapján megalakult főváros összes bel- és külterületére terjed ki. (1872/XXXVI. tc. 1. és 22. §)» 1881/XXXVI. tc. 1. §

² PARÁDI József (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, 1996², Osiris, 337. p-367. p.

³ BORBÉLY Zoltán – KAPY Rezső (szerk.): *A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941*. Budapest, 1942, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, 37. p.

⁴ Loc. cit. 98. p.

⁵ 2761/1886. főkapitányi rendelet és 10 538/1892. főkapitányi rendelet.

⁶ BORBÉLY – KAPY: op. cit. 27. p.

⁷ Loc. cit. 32. p.

⁸ 42 014/1908. BM. r. Egyenruházati szabályzat

⁹ Loc. cit.

¹⁰ BORBÉLY – KAPY: op. cit. 99. p.

¹¹ 1920/I. tc. Az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről.

¹² 5047/1919. ME. r. a magyarországi rendőrség államosításáról.

¹³ 63 515/1921. BM. r. Ideiglenes szabályzat a Magyar Királyi Államrendőrség tagjainak egyenruhaviseléséről.

¹⁴ 39 820/1921. BM. r. A Magyar Királyi Állami Rendőrség szervezetének és szolgálatának szabályozása

¹⁵ 105 900/1921. BM. r. Kiegészítő szabályzat a Magyar Királyi Államrendőrség tagjai egyenruhaviseléséről szóló ideiglenes szabályzathoz.

¹⁶ A magyarországi rendőrségeket 1919-ben államosították. Ez azt jelentette, hogy a – korábban a városi tanácsok kompetenciájába tartozó – városi rendőrségeket egységes irányítás alá vonták a belügyi tárca közvetlen felügyeletével. Az egy szervezetbe integrált városi rendőrségek új testületének a neve Magyar Királyi Állami Rendőrség volt. Vármegye csoportonként hoztak létre egy kerületi kapitányságot. A kerületi rendőr-főkapitányságok hatásköre az érintett vármegyékben fekvő városok rendőrségeire terjedt ki. Egy-egy kerületi rendőr-főkapitánysághoz tartozó vármegyék megegyeztek a honvéd kerületparancsnokságokhoz tartozó vármegyékkel. Hozzávetőlegesen a mai régiók szerepét töltötték be a rendvédelem területén a kerületi rendőr-főkapitányságok.

Vö. 12. jegyzettel

¹⁷ A kerületi rendőr-főkapitányságok átszervezésével a sapkaszámot is módosították. 126 413/1925. BM. r. Sapkaszámok megváltoztatása.

¹⁸ 175 337/1923. BM. r. Egyenruházati szabályzat az ideiglenes minőségű próbaszolgálatos Magyar Királyi Állami Rendőrség-i segédfogalmazók és segédfelügyelők részére. 158 742/1924. BM. r. Egyenruházati szabályzat Magyar Királyi Állami

Rendőrségnek az V. és ennél magasabb fizetési osztályba kinevezett, továbbá az ezen állások címével, illetőleg jellegével felruházott egyenruha és fegyver viselésére jogosult tagjai részére.

¹⁹ 1540/1923. BM. r. A Magyar Királyi Állami Rendőrség részére rendszeresített rendőrtiszti egyenruha viselésének általános kötelezővé tétele.

²⁰ BORBÉLY – KAPY: op. cit. 97-104. p.

²¹ 175 337/1923. BM. r. Egyenruházati szabályzat az ideiglenes minőségű próbaszolgálatos Magyar Királyi Állami Rendőrség-i segédfogalmazók és segédfelügyelők részére.

²² 158 742/1924. BM. r. Egyenruházati szabályzat Magyar Királyi Állami Rendőrségnek az V. és ennél magasabb fizetési osztályba kinevezett, továbbá az ezen állások címével, illetőleg jellegével felruházott egyenruha és fegyver viselésére jogosult tagjai részére.

²³ 126 413/1925. BM. r. Sapkaszámok megváltoztatása.

²⁴ 123 000/1936. BM. r.

²⁵ Loc. cit.

²⁶ Loc. cit.

²⁷ A Magyar Államrendőrség egyenruházati és felszerelési szabályzata. *Rendőrségi Közlöny*, II. évf. (1946) 3. sz.